

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING XALQARO STANDARTI TIZIMINING TUTGAN O'RNI

Samatova Shohsanam

Termiz davlat universiteti magistanti

Annotation: *This article describes the international standard of financial statements of developed countries and their application in practice.*

Keywords: *International Federation of Accountants (IFAC), Accounting Practice Committee (APC), International Financial Reporting Standards (IFRS), International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC), South African Institute of Accountants (SAICA)*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada rivojlangan mamlakatlar moliyaviy hisobotlarining xalqaro standarti va ularning amaliyotda qo'llanilishi haqida yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Xalqaro Buxgalterlar Federatsiyasi (IFAC), Buxgalteriya amaliyoti qo'mitasi (APC), Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS), Xalqaro moliyaviy hisobotlarni sharhlash qo'mitasi (IFRIC), Janubiy Afrika Buxgalterlar Instituti (SAICA)*

Аннотация: *В данной статье описаны международные стандарты финансовой отчетности развитых стран и их применение на практике.*

Ключевые слова: *Международная федерация бухгалтеров (IFAC), Комитет по практике бухгалтерского учета (APC), Международные стандарты финансовой отчетности (IFRS), Комитет по интерпретациям международной финансовой отчетности (IFRIC), Южноафриканский институт бухгалтеров (SAICA).*

Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari kengashi xalqaro buxgalteriya standartlarini shakllantirish va joriy etish uchun mas'uldir. U Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) deb nomlanuvchi buxgalteriya hisobi standartlarini nashr etadi. IASB 14 nafar auditorlik, ilmiy va biznes sohalaridan iborat. U 2001 yilda Xalqaro Buxgalteriya Hisobi Standartlari Qo'mitasidan (IASC) qabul qilingandan so'ng o'z faoliyatini boshlagan. Ushbu oldingi qo'mita allaqachon buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarini ishlab chiqishda muhim ishlarni amalga oshirgan va Xalqaro Buxgalteriya Hisobi Standartlari (IAS) deb ataladigan bir qator buxgalteriya hisobi standartlarini ishlab chiqqan edi. IASB ushbu standartlarni qabul qilgan, shuning uchun xalqaro standartlar ham UFRS, ham IAS dan iborat bo'lib, ikkalasi ham GAAPning bir qismini tashkil qiladi. Har bir standartda "IFRS" yoki "IAS" mavjud. prefiks sifatida. Ikki raqamlash tizimining (IFRS va IAS) sababi shundaki, yangi tashkil etilgan organ avvalgi organ (IAS) tomonidan ishlab chiqilgan tamoyillarga asoslangan holda o'zi uchun asosan javobgar bo'lgan standartlarni (IFRS) aniqlamoqchi edi. Ammo "IFRS" atamasi odatda UFRS raqamiga ega standartlarga va IAS raqamiga ega bo'lgan standartlarga umumiy murojaat qilish uchun ishlatiladi. IASB standartlariga qo'shimcha ravishda, Xalqaro moliyaviy hisobotlarni sharhlash qo'mitasi (IFRIC) sharhlash

bo'yicha yo'riqnomalarni chiqaradi (ilgari bu tashkilot Standartlarni sharhlash qo'mitasi (SIC) sifatida tanilgan). IFRIC yangi aniqlangan moliyaviy hisobot masalalarini ham, UFRSda alohida ko'rib chiqilmagan masalalarni ham, qoniqarsiz yoki qarama-qarshi talqinlar paydo bo'lgan muammolarni ham ko'rib chiqadi. IFRIC muayyan UFRS ning ayrim jihatlarini to'g'ri ko'rib chiqish bo'yicha konsensusga erishish maqsadida sharhlovchi ko'rsatmalarni taqdim etishda printsiptial yondashuvni qo'llaydi. IFRIC tomonidan chiqarilgan sharhlar IFRIC 1, IFRIC2 va shunga o'xshashlar, SIC tomonidan chiqarilganlar esa SIC1, SIC2 va shunga o'xshashlar deb ataladi.

Ushbu xalqaro standartlar ko'pgina mamlakatlar, jumladan Buyuk Britaniya, Avstraliya, Yangi Zelandiya va Janubiy Afrika tomonidan 2005 yil yanvar oyi boshidan buyon Evropa Ittifoqi (EI) listing kompaniyalari tomonidan qabul qilinganda katta yutuq bilan qabul qilingan. IASB xalqaro standartlarning birinchi marta qabul qilinishini ta'minlash uchun IFRS1 maxsus standartini chiqardi. Ushbu standart o'tish sanasida xalqaro standartlarni qabul qilishga ta'sir qiluvchi maxsus imtiyozlarni o'z ichiga oladi.

Biroq, "xalqaro" atamasi aslida noto'g'ri, chunki dunyodagi eng yirik iqtisodiyot Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh) ushbu standartlarni ishlab chiqishda muhim rol o'ynamagan. AQSh standartlari Moliyaviy Buxgalteriya Standartlari Kengashi ("FASB") deb nomlanuvchi o'zlarining standart o'rnatuvchisi tomonidan ishlab chiqilgan. AQSh standartlari va xalqaro standartlar o'rtasida katta kontseptual farq bor. Xalqaro standartlar asosan printsiplarga asoslangan bo'lsa, AQSh standartlari murakkab va qat'iy qoidalar to'plamiga asoslangan edi.

AQShda turli yirik korporativ qulashlardan so'ng, amerikalik standartlarni ishlab chiquvchilar xalqaro standartlarni o'rnatish jarayoni bilan ko'proq ishtirok etishdi. 2002 yilda IASB va FASB o'rtasida xalqaro standartlar va AQSh standartlari o'rtasidagi tafovutlarni bartaraf etish bo'yicha birgalikda ishlash bo'yicha kelishuvga erishildi. Maqsad shundan iboratki, bu standartlar izchil, keng qamrovli va aniq tamoyillarga asoslangan bo'lib, ular bitimlarning iqtisodiy haqiqatini adolatli aks ettiradi va ular tushunarli va o'z vaqtida moliyaviy hisobotlarni taqdim etadi. Bu jarayon konvergentsiya jarayoni deb ataladi. IASB va FASB kelishuvdan so'ng bir qator buxgalteriya standartlarini ishlab chiqdilar, bundan tashqari yana ko'plab standartlar paydo bo'ladi. UFRS va AQSh standartlari o'rtasidagi to'liq yaqinlashuv 2011 yilgacha yakunlanishi kutilmasa-da, chet el korxonalaridan o'zlarining UFRS bo'yicha hisoblangan natijalarini AQSh ekvivalenti bilan solishtirishni tayyorlash talab qilinmasligi uchun yetarli yutuqlarga erishildi. Bu murakkab talab edi va endi xorijiy sub'ektlar uchun Qo'shma Shtatlarda ro'yxatga olish osonroq.

Ilgari buxgalteriya hisobi amaliyoti aktivlarni dastlabki qiymati bo'yicha o'lchash va aktivning bozor qiymatining keyingi o'sishi uchun ularning qiymatini oshirmaslikdan iborat edi. Misol uchun, agar kompaniya 1980 yilda erni 10 000 rublga sotib olgan bo'lsa, bu yer kompaniyaning 2007 yil 31 dekabrda moliyaviy holati to'g'risidagi hisobotida 10 000 rubl miqdorida hisobot qilinadi. Mulkni o'lchash asoslarini bilish muhim bo'lar edi, chunki bu bilim o'zgaradi. biznesning moliyaviy ahvoli to'g'risida siz qanday xulosalar chiqarasiz. Agar

erning bozor qiymati 2007 yil 31 dekabrda 10 m RUB bo'lgan bo'lsa, bu sizning kompaniyani baholashingizga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy hisobotni tayyorlash asoslari, shuningdek, ular bilan bog'liq cheklovlar to'g'risida batafsil ma'lumot moliyaviy hisobot foydalanuvchilariga ushbu cheklovlar tufayli buzilgan xulosalar chiqarishga to'sqinlik qiladi. Agar foydalanuvchilar ushbu cheklovlarni bilsalar, ular ushbu ma'lumotni moliyaviy hisobotlarda ko'rsatilgan korxonaning moliyaviy holati va faoliyati natijalarini baholashda hisobga olishlari mumkin.

Janubiy Afrika kuchli iqtisodiyotga ega va Afrikaning iqtisodiy qudrati hisoblanadi. Janubiy Afrika iqtisodiyotining kuchli ko'rsatkichlari mahalliy va xalqaro investorlarning bozorga qiziqishini oshirdi. Janubiy Afrikaning UFRSni qabul qilgan dunyodagi birinchi davlatlardan biri bo'lish qarori Xalqaro Buxgalterlar Federatsiyasi (IFAC) tomonidan ijobiy tasdig'ini oldi va shuningdek, Janubiy Afrikaga investitsion maqsad sifatida ishonchning oshishiga olib keldi. JSE Limited investitsiya jarayonini sodda va shaffof qiladigan samarali, yaxshi tartibga solinadigan almashinuvni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Buxgalteriya hisobi standartlarini yaratish va tartibga solish maqsadida tashkil etilgan asosiy tartibga soluvchi organ Janubiy Afrika Buxgalterlar Instituti (SAICA) hisoblanadi. Ushbu institut faqat 1980 yilda tashkil etilgan, garchi uning o'tmishdoshi Janubiy Afrika Respublikasidagi Buxgalterlar va Auditorlar Instituti 1894 yilda tashkil etilgan bo'lsa-da. SAICA GAAP standartlarini yaratish va joriy etish uchun javobgardir, ammo bu standartlarni ishlab chiqish mas'uliyati o'z zimmasiga yuklangan. SAICA tomonidan savdo va sanoat vakillari, tartibga soluvchi organlar, professional organlar, akademiklar va foydalanuvchilar guruhlaridan iborat Buxgalteriya amaliyoti kengashiga (APB). Buxgalteriya amaliyoti qo'mitasi (APC) APBning maslahat organi bo'lib, texnik munozaralarning ko'p qismi bo'lib o'tadi. APB standartlarni APC tavsiyasiga ko'ra tasdiqlaydi.

APCning asosiy maqsadlaridan ba'zilari quyidagilardan iborat:

- UFRSni, moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etish asoslarini va konsensusga erishish uchun vakolatli rahbarlikni talab qilishi mumkin bo'lgan buxgalteriya masalalarini, barchasini mavjud GAAP standartlari doirasida ko'rib chiqing.

- IASB Janubiy Afrikada muhim ahamiyatga ega bo'lgan masalalarni hal qilmagan hollarda yangi mahalliy standartlar, talqinlar yoki fikrlarni ishlab chiqish (AC500 seriyasi).

- Tegishli hollarda, IASB boshqaruv qo'mitalariga a'zolarni nomzod qilib ko'rsatish orqali yangi xalqaro standartlarni belgilashga ta'sir ko'rsatishga intilish va taklif qilingan yangi standartlar bo'yicha fikr-mulohazalarni bildirish.

APC buxgalteriya hisobi masalasini muhokama qilgandan va muhokama qilgandan so'ng, u EHM loyihasi (ED) deb ataladigan buxgalteriya hisobi standarti loyihasini ishlab chiqadi. Ushbu ED keyinchalik turli manfaatdor tomonlar (masalan, buxgalterlar, akademiklar, biznes va sanoat vakillari) o'rtasida sharh va munozaralar uchun tarqatiladi. Barcha sharhlar olingandan so'ng, yakuniy hujjat, AC standarti SAICA tomonidan nashr etiladi.

Kompaniyalar to'g'risidagi qonunga 2007 yil oxiridagi 1973 yil 61-sonli o'zgartirishlar o'z vaqtida Janubiy Afrikada standartlarni o'rnatish jarayonining ishlash uslubini o'zgartirishga olib keladi. O'zgartirishlar bo'yicha Moliyaviy Hisobot Standartlari Kengashi (FRSC) tayinlanadi. FRSC tomonidan chiqarilgan standartlar kompaniyalar rioya qilishi kerak bo'lgan qonunning bir qismini tashkil qiladi.

SAICA, JSE va APB moliyaviy hisobotga nisbatan global iqtisodiyotning bir qismi bo'lish zarurligini tan oldi, natijada mahalliy buxgalteriya standartlari xalqaro buxgalteriya standartlari bilan uyg'unlashtirildi. 1993 yildan boshlab, Janubiy Afrika buxgalteriya hisobi standartlarini xalqaro standartlar (IFRS va IAS) bilan uyg'unlashtirish to'g'risidagi qaror qabul qilingandan keyin standartlarni ishlab chiqish va joriy etish jarayoni sezilarli darajada kamroq bo'ldi. Ushbu uyg'unlashtirish jarayonining bir qismi sifatida UFRS va IAS matnlari Janubiy Afrikaning GAAP standartlari sifatida o'zgartirishsiz tasdiqlangan. Natijada, Janubiy Afrikaning GAAP standartlari endi tegishli UFRS yoki IASning aniq nusxasi bo'lib, buni ko'rsatish uchun IFRS yoki IAS va GAAP standartiga murojaat qilish uchun ikkita raqamlash tizimi qo'llaniladi. Uyg'unlashtirish jarayonining asosiy sabablari (va foydalari) quyidagilar edi:

-Janubiy Afrika kompaniyalari uchun xorijiy sarmoyalarni jalb qilish;

- jahon bozorida Janubiy Afrika kompaniyalarining moliyaviy hisobotlarining ishonchliligini ta'minlash; va ikkilangan ro'yxatga olingan sub'ektlarning bir nechta buxgalteriya standartlari to'plamiga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tayyorlash zaruriyatini yo'q qilish.